

Філософія

УДК 342.114.5:327.39

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17003380>

**Трансформація морально-правової культури в контексті
глобалізаційних змін**

Козловець Микола Адамович,

доктор філософських наук, професор, професор кафедри
філософії та політології, Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-5242-912X>

Кочетов Леонід Глібович,

аспірант кафедри філософії та політології,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир, Україна,
<https://orcid.org/0009-0007-6497-644X>

Прийнято: 14.08.2025 | Опубліковано: 30.08.2025

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню етичних і філософських аспектів морально-правової культури в умовах глобалізаційних змін, особливостей трансформації національної правової системи. Глобалізація, новітні технології, економічні зміни та соціальні трансформації зумовлюють конвергенцію правових норм та моральних цінностей й ідеалів, спонукають до переосмислення понять морально-правової культури, дослідження аксіологічних вимірів морально-правової проблематики глобалізованого світу.*

З позицій філософсько-правового аналізу та системи методів наукового пізнання розглянуто правові феномени, зв'язки і суперечності взаємодії моралі й права в сучасному суспільстві, особливості трансформації морально-правової дійсності під впливом глобалізаційних процесів і новітніх технологій, основні аспекти впливу процесів європейської інтеграції на трансформацію морально-правової культури українців. Встановлено, що процеси європейської інтеграції й активна участь у них України є важливими чинниками, які обумовлюють інноваційні зміни у національній правовій системі, а також визначають трансформацію морально-правової культури українців з урахуванням універсальних цінностей Європейського Союзу (ЄС). Доведено, що поступова, але цілеспрямована політика держави щодо втілення універсальних цінностей права ЄС сприяє їх засвоєнню населенням України на ментальному рівні зі збереженням національно-культурних особливостей. Констатовано, що правова система сучасної України є фрагментарно глобалізованою, що зумовлено загалом перехідним (транзитивним) станом, в якому перебувають суспільство та держава. Запропоновано й охарактеризовано зміст низки основних вимірів, які розкривають сутність трансформацій морально-правової культури українського суспільства, які відбуваються через активну участь України у процесах європейської інтеграції.

Ключові слова: *глобалізація, правова глобалізація, правова система, мораль, правова культура, трансформація, уніфікація, стандартизація, європейські інтеграційні процеси, універсальні цінності Європейського Союзу.*

Transformation of moral and legal culture in the context of globalization changes

Mykola Kozlovets,

Doctor of Philosophical Science, Professor,
Professor of the Department of Philosophy and Political Science,
Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-5242-912X>

Leonid Kochetov,

PhD Student, Department of Philosophy and Political Science,
Ivan Franko Zhytomyr State University,
Zhytomyr, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0007-6497-644X>

Abstract. *The article is devoted to the study of ethical and philosophical aspects of moral and legal culture in the context of globalization changes, the peculiarities of the transformation of the national legal system. Globalization, the latest technologies, economic changes and social transformations lead to the convergence of legal norms and moral values and ideals, and encourage a rethinking of the concepts of moral and legal culture and the study of the axiological dimensions of moral and legal issues in the globalized world. From the standpoint of philosophical and legal analysis and the system of methods of scientific cognition, the author examines legal phenomena, connections and contradictions of interaction between morality and law in modern society, peculiarities of transformation of moral and legal reality under the influence of globalization processes and the latest technologies, and the main aspects of the impact of European integration processes*

on the transformation of the moral and legal culture of Ukrainians. It has been established that the processes of European integration and Ukraine's active participation in them are important factors that cause innovative changes in the national legal system, as well as determine the transformation of the moral and legal culture of Ukrainians, taking into account the universal values of the European Union (EU). It is proved that the gradual but purposeful policy of the State to implement the universal values of EU law facilitates their assimilation by the population of Ukraine at the mental level while preserving national and cultural characteristics. It is stated that the legal system of modern Ukraine is fragmentarily globalized, which is generally due to the transitional (transitory) state in which society and the State are. The author proposes and characterizes the content of a number of key dimensions that reveal the essence of transformations in the moral and legal culture of Ukrainian society that are taking place due to Ukraine's active participation in the processes of European integration.

Key words: globalization, legal globalization, legal system, ethics, legal culture, transformation, unification, standardization, European integration processes, universal values of the European Union.

Постановка проблеми. Глобалізація як новий етап світового розвитку детермінує кардинальні зміни базових засад індивідуального й суспільного життя, появу нових тенденцій, за якими розвивається і буде розвиватись світ у майбутньому. Перетворення в економічній, політичній, соціокультурній та духовній сферах впливають і на морально-правову дійсність. Інтенсифікації глобалізаційних процесів, зміни в суспільних відносинах спричинили необхідність переосмислення усталених уявлень про співвідношення моралі і права, яке б відображало об'єктивність процесів, що відбуваються сьогодні. Це простежується в змінах не лише змісту основних філософсько-правових

понять і категорій, а й в їх функціональному призначенні, зумовлюючи трансформацію моральних і правових норм, інтелектуально-психологічних і діяльнісних складників правових систем сучасного світу. Водночас у суспільній свідомості виникає багато морально-правових дисонансів, зумовлених різновекторними світоглядними тенденціями, які визначають своєрідність сучасної соціально-історичної ситуації у світі. Відтак в умовах турбулентності глобального світу, соціальних змін важливого значення набувають проблеми, пов'язані із суперечностями взаємодії моралі й права, їх аксіологічне осмислення та пошук оптимальних механізмів і принципів взаємодії.

Особливе значення дослідження в цій сфері мають для України, яка сьогодні переживає трансформацію національної правової реальності в умовах глобальних змін та вибудовує свою соціально-політичну модель розвитку суспільства в контексті євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософсько-правовий, культурологічний та загальнотеоретичний дискурси щодо впливу глобалізації на морально-правову сферу знаходимо у творах зарубіжних авторів, зокрема, Патріка Гленна, Ж. Карбоньє, Ю. Кузнєцова, А. Кураташвілі, Марка Ван Хука. Проблемам сучасного суспільства у філософсько-правовому та державотворчому вимірах, різним аспектам трансформації морально-правової культури українського суспільства під впливом глобалізаційних процесів присвячено праці вітчизняних дослідників А. Бірюкової, А. Грищука, В. Водніка, О. Данильяна, О. Джузи, В. Драпогуза, І. Жаровської, С. Жданенка, К. Жебровської, В. Журавського, Г. Клімової, Н. Оніщенко, Н. Ортинської, М. Панової, С. Папаяні, О. Парути, О. Петришина, О. Сидоренко, А. Фоменко, А. Шульги, Л. Ярмоли, І. Яковюка та ін. Соціально-філософський аналіз моралі та права як чинників нормативної

регуляції суспільних відносин, їх впливу на індивідуальне й суспільне буття в умовах турбулентності сучасного світу, транзитивності українського соціуму міститься у працях таких науковців, як В. Бесчастних, Ю. Битяк, С. Бобровник, В. Бондаревський, В. Воронкової, О. Дзьобань, І. Кириченко, В. Ковальський, С. Корецького, В. Лозового, М. Максименюк, С. Мануйлова, А. Мініча, М. Недюхи, О. Нестеренко, О. Радутного, Л. Сідак, О. Скакун, М. Требіна, Л. Удовика, І. Яковюка.

Однак, незважаючи на значний науковий доробок, проблема трансформації морально-правової культури в контексті глобалізаційних змін не стала предметом системного соціально-філософського аналізу. Більше того, тема взаємин моралі і права в умовах транзитивності українського соціуму потребує напрацювання нового поняттєво-категоріального апарату, нової методології дослідження.

Метою статті є дослідження особливостей трансформації морально-правової культури в умовах глобалізації, національної правової системи під впливом євроінтеграційних процесів.

Методологія дослідження ґрунтується на сучасних теоретико-методологічних засадах, напрацьованих у філософії, соціології, правознавстві, культурології та інших науках. Використання сукупності філософських та загальнонаукових методів, зокрема, діалектичного, системно-структурного і порівняльно-історичного, методів аналізу та синтезу, індукції й аналогії, методів сходження від абстрактного до конкретного і теоретико-правового прогнозування, а також загальнонаукових принципів об'єктивності, цілісності й всебічності, єдності історичного й логічного та інших надало можливість комплексно проаналізувати основні аспекти впливу глобалізації і процесів європейської інтеграції на трансформацію правової системи і правової культури населення України.

Виклад основного матеріалу. Мораль і право як складові культури, ціннісні форми свідомості й нормативної регуляції суспільних відносин завжди виступають у найтіснішій взаємодії і протидії. Неможливо досягнути сутність права без осмислення його зв'язку з мораллю, адже тільки через цю взаємодію правові феномени включаються в широкі культурні контексти, окреслюючи численні й нерозривні зв'язки через спільні цінності та інтегруючи їх як смисли. При цьому, якщо право виникає і проявляється насамперед у відношеннях власності й політики, то мораль охоплює всі сфери міжлюдських відносин [17, с. 3, 14–16, 35–39; 25].

Взаємодія та взаємовплив між мораллю і правом є багатограним та складним процесом, який відображає історичний розвиток, культурні та правові традиції країни. Формування права має найбільшу ступінь історичної обумовленості, акумулює і відображає характер культури відповідного суспільства. Мораль відіграє важливу роль у формуванні суспільного порядку. Закони, що базуються на моральних принципах, зазвичай мають більшу підтримку серед населення і сприяють зміцненню правової системи та забезпеченню правопорядку. Необхідність в адаптивному правовому регулюванні та гнучких політичних системах, здатних відповідати на швидкі зміни, є ключовою для забезпечення стабільності та розвитку в умовах зростаючої непередбачуваності глобального контексту [20, с.105–109].

Гене́за і реальне буття моралі і права визначаються єдиними сферами суспільних відносин, у яких розгортаються складні й часом суперечливі зв'язки зазначених вище соціальних регуляторів. Вони перетинаються саме на ґрунті раціонально-ціннісного осмислення моралі як фундууючої складової, що впорядковує життя окремої людини, суспільства і держави, світу в цілому. На правових принципах ґрунтується все життя народів і моральне значення їхнього побуту.

Оскільки лінійні прогностичні методи при дослідженні динамічних аспектів суспільного розвитку втрачають свій сенс і функціональну значущість, то особливого значення у філософсько-правовому дискурсі набуває розгляд методологічних питань щодо застосування термінів «нормативне поле» і «правове поле». Нормативне поле вітчизняними дослідниками розглядається як ієрархічна структура, що містить сукупність різноманітних взаємодіючих між собою соціальних норм – правових, моральних, релігійних, локальних, корпоративних, а правове поле – як система дозволів та обмежень у соціальній реальності, що впливає з існування юридичних норм. Моделі нормативного поля дозволяють аналізувати сучасні тенденції морально-правового життя. Концентроване віддзеркалення об'єктивованих та психологічно-особистісних аспектів правової реальності в нормативному полі обґрунтовує дослідження системи обмежень в суспільстві, які впливають з існування як юридичних норм, так і моральних принципів й ідеалів [18, с. 137–153].

Історичний досвід засвідчує, що швидко змінити соціально-правові й моральні переконання і світогляд великих мас людей досить складно. При цьому перетворення у правовій системі, які пов'язані з глобалізацією, торкаються такого надзвичайно важливого аспекту, як національно-культурна ідентифікація. Ми погоджуємось з тезою О. Сидоренко, що проголошені як універсальні детермінанти «загальнолюдські цінності» не завжди доречні для національних правових систем. Шаблони, що механічно переносяться, часто є не життєдіяльними, оскільки не враховують особливостей менталітету і правової культури, що сформувалися в конкретному суспільстві в процесі історико-культурного розвитку [16].

Сучасна доба характеризується масовим використанням у правовій сфері інформації, інформаційно-комунікативних технологій, які відіграють особливу роль і в процесах морально-правової трансформації. Формування

єдиного інформаційного простору й мережевого глобального суспільства має подвійну природу: з одного боку, новітні технології сприяють швидкому розповсюдженню ідей та інформації, що впливає на моральні норми, формування громадської думки та мобілізацію суспільних рухів, а з другого – можуть стати інструментом для поширення дезінформації, що ставить під сумнів моральну відповідальність соціальних суб'єктів. Крім того, своєрідна морально-правова культура в діяльності різноманітних суб'єктів формується й у віртуальному просторі [див.: 3, с. 9–16; 4, с. 69–76]. У зв'язку з цим ускладнюється завдання дотримання й реалізації прав і свобод людини, зокрема, інформаційних прав та свободи, збереження конфіденційності інформації.

Трансформація морально-правової культури в контексті сучасних глобальних трансформацій є складним і багатоаспектним процесом. У світі, що швидко змінюється, зміни в морально-правових уявленнях і нормах можуть бути як позитивними, так і негативними. Виокремимо кілька ключових аспектів цієї трансформації:

По-перше, в добу глобалізації завдяки масштабній і різновекторній економічній інтеграції відбувається обмін правовими та моральними нормами між різними культурами, що призводить до уніфікації правових норм і моральних цінностей. Зрозуміло, що такі економічні зміни, як глобальні фінансові кризи чи зростання нерівності, змушують переосмислювати правові системи. Наприклад, виникає потреба у нових правових механізмах для захисту прав споживачів та працівників у цифровій економіці. Це викликає дискусії щодо моральності та справедливості нових економічних моделей. Такі трансформації впливають на формування глобального етичного дискурсу та адаптацію правових систем до нових умов фінансово-економічного життя. Нові виклики вимагають гнучкості, відкритості до діалогу та здатності до

інтеграції різних культурних і моральних інноваційних ідей у правові норми. Це допомагає забезпечити суспільству стабільність та розвиток у період глобальних змін.

По-друге, технологічний прогрес, новітні технології (штучний інтелект, біоінженерія, цифровізація тощо) породжують етичні питання, які вимагають переосмислення існуючих морально-правових норм. Вітчизняний дослідник О. Радутний прогнозує, що з часом постане питання про визнання штучного інтелекту суб'єктом правовідносин. Не виключено, що в умовах цифрової цивілізації за налогією з Internet of Everything (Інтернетом всього) нас чекає глобальний перерозподіл всього (Redistribution of Everything), переформатування всіх звичних соціальних і міжнародних відносин, що цілком природньо потягне за собою переформатування моралі, права та законодавства [15, с. 363].

По-третє, на прийняття нових моральних і правових стандартів впливають і соціальні зміни, наприклад, зміни в соціальних структурах і відносинах, визнання прав меншин, справедливість у гендерних питаннях. Модернізація економіки, політики, нові відкриття у сфері технологій і масових комунікацій призводять до прискореної видозміни багатьох соціальних структур, які раніше здавалися непорушними.

По-четверте, практичним тестом морально-правової культури стають й сучасні екологічні виклики. Зміна екологічних умов, насамперед екологічні кризи, вимагають не тільки національних, а й міжнародних зусиль, інтеграції екоетичної думки в правові норми. Етичні питання, пов'язані з відповідальністю за навколишнє середовище, потребують переосмислення законів і моралі для стійкого майбутнього.

По-п'яте, певні виклики перед існуючими правовими системами ставлять й політичні трансформації, підвищення рівня відкритості країн і

спільнот у міжнародній сфері, стрімкий розвиток громадянського суспільства у транснаціональному масштабі. Демократизація та розвиток правової держави стимулюють впровадження прав людини у національні та міжнародні правові системи.

І, по-шосте, культурна різноманітність. Мігрантські процеси і мультикультуралізм потребують узгодження різноманітних етнічних і культурних норм у межах загальних морально-правових принципів.

Для України правова глобалізація, на думку вітчизняної дослідниці А. Бірюкової, є:

1) складовою загального процесу суспільних перетворень, зумовлених чинниками історичного, політичного, економічного, соціокультурного характеру, сприяючи та супроводжуючи трансформацію суспільства, якісні зміни у ньому;

2) проявом неоднорідності та суперечливості динаміки соціальних процесів усередині держави та її політики у міжнародному просторі;

3) об'єктивним процесом, що виступає каталізатором для розвитку національної правової системи;

4) характеристикою взаємозв'язку та взаємодії національного та міжнародного права;

5) детермінантою формування якісного та збалансованого національного законодавства як необхідної умови суспільного розвитку [1, с. 200–201].

Сьогодні європейський вектор проголошений стратегічним пріоритетом цивілізаційного розвитку України. Так, у 2019 р. Конституцію України було доповнено нормами про «європейську ідентичність Українського народу», і «незворотність» європейського та євроатлантичного вибору України, а політика з реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного

членства України в Європейському Союзі визнана важливим завданням діяльності національного парламенту, Президента України та уряду [8].

Зі спрямуванням курсу розвитку України на європейський вибір морально-правова культура українського суспільства зазнає певних змін у процесі сприйняття універсальних цінностей ЄС як ідейної засади євроінтеграції. Система права ЄС базується на уніфікованих положеннях про спільні ідейні засади розвитку і функціонування держав-членів альянсу. У філософсько-правознавчій термінології такі ідейні засади отримали назву «універсальні цінності ЄС». Універсальний характер таких цінностей зумовлений тим, що їх зміст знайшов юридичне закріплення на наддержавному рівні у правових актах ЄС. Так, ст. 2 Розділу I Договору про Європейський Союз (Маастрихтського договору) універсальними цінностями ЄС є: людська гідність, свобода, демократичний державний устрій, рівність перед законом, правова держава, права людини, права осіб, що належать до національних, релігійних й інших категорій меншин [5]. Правова культура демократичного суспільства передбачає практичне втілення орієнтацій на повагу до особи, її прав і свобод [20, с. 106].

Зазначені цінності закріплено у багатьох положеннях Угоди про асоціацію, а їх дотримання українською стороною є запорукою зближення України з ЄС і залучення нашої держави до участі в європейській політиці.

Послідовна, цілеспрямована політика держави щодо втілення універсальних цінностей ЄС сприяє їх засвоєнню населенням України на ментальному рівні [12, с. 89–107].

Аналізуючи причини, перебіг та сутність революційних перетворень в Україні, що започаткувалися Євромайданом у листопаді 2013 р., можна стверджувати, що, водночас, і основою, і метою, і поясненням цих подій було прагнення ціннісних змін. Саме європейські цінності часто називалися як

певний орієнтир та мета, до якої були спрямовані устремління значної частини українського суспільства.

Разом із тим, формування позитивних загальносуспільних уявлень про універсальні цінності ЄС серед населення України не є простим процесом. Причин цього є декілька.

По-перше, морально-правова культура громадян України відповідає загальному рівню розвитку українського суспільства, яке сьогодні лише проходить етап формування стійких переконань про цінність прав і свобод особи, демократичного, правового державного устрою [12, с. 89–107]. Констатуючи певний прогрес, слід визнати, що багато у чому зазначена засада продовжує мати в Україні статус формальної.

По-друге, відчутною залишається проблематика співвідношення універсальних цінностей ЄС і національних культурно-ментальних наративів, які сформувалися у правосвідомості широких верств населення на теренах України історично. Донедавна етнічні, релігійні й культурні відмінності мешканців окремих регіонів України обумовлювали певну неоднозначність загального ставлення до самої ідеї євроінтеграції [див.: 13; 21; 22].

По-третє, практика розширення ЄС довела, що адаптація національного законодавства асоційованих з правовою реальністю ЄС країн має бути виваженою і мати характер як твердих, так і м'яких юридичних зобов'язань сторін залежно від сфер, в яких здійснюється гармонізація, враховувати особливий характер відносин з конкретною країною [26].

По-четверте, сьогодні ЄС і Україна потребують спільної позиції щодо розуміння формули ефективності участі в євроінтеграційних процесах і, відповідно, – процесу зближення морально-правових культур населення України і народів ЄС. Соціологічні й правознавчі дослідження засвідчують

очевидну відмінність змісту громадської думки щодо цих питань у країнах ЄС й України [див.: 9; 10; 11; 21; 24].

Задля забезпечення гнучкості процесів світоглядної адаптації широких верств населення України до сприйняття змісту універсальних правових цінностей ЄС слід наповнювати правову і культурну комунікацію між Україною і ЄС практичним змістом на всіх рівнях. Угода про асоціацію визначає зміст і цілі комунікації на рівні політичного співробітництва, взаємодії в сфері освіти, на рівні розвитку співробітництва інституцій громадянського суспільства України і держав ЄС тощо. Лише подальший розвиток такої співпраці буде сприяти насиченню відповідною правовою інформацією широких верств населення, забезпечить інформаційну наповненість процесу гармонізації моральних і правових традицій [25].

Отже, відмінність у поглядах є очевидною і їх слід враховувати у процесі реалізації політики взаємодії України і ЄС. Українській державі потрібно системно працювати у напрямі реалізації двосторонніх зобов'язань з ЄС. Лише таким чином, правомірно зазначає К. Жебровська, універсальні цінності набудуть «національного забарвлення», а їх сприйняття буде відбуватися з урахуванням національних правових традицій [7, с. 13]. Від змістовного наповнення правової комунікації України і ЄС у межах євроінтеграційних процесів значно буде залежати зменшення рівня конфліктогенності різних підходів до сприйняття універсальних цінностей ЄС.

Вважаємо, що сьогодні існує необхідність зміни світоглядної системи координат, оновлення концептуальних засад доведення до населення України інформації про позитивні результати перетворень, які відбуваються з правовою системою України у світлі реалізації проєвропейської політики та участі України в євроінтеграційних процесах. Це можна вважати об'єктивною необхідністю з огляду на зростаючу роль моралі і права в українському

суспільстві, яке потребує реального впровадження у соціальні практики загальноновизнаних європейських цінностей, політичного й ідеологічного плюралізму, правової активності громадян, протидії правовому нігілізму та правової пасивності [2, с. 79].

В преамбулі Угоди про асоціацію визначено, що Україна є європейською країною, яка поділяє спільну історію й спільні цінності з державами-членами Європейського Союзу та проголошує свою європейську ідентичність. За цих умов відбувається процес формування морально-правових цінностей у людини як особистості, досягнення нею більш високих параметрів розвитку. Відповідно, сама ідея євроінтеграції і участь України у спільних з ЄС політичних і правових практиках стає передумовою формування системи цінностей кожного громадянина. Практика доводить, що ефективності «проєвропейської» соціалізації громадян України сприяє також й активна участь ЄС в освітній і молодіжній політиці України [див.: 5; 18; 23].

Беручи до уваги масштабність змісту Угоди про асоціацію, а також підписання Україною і ЄС значної кількості двосторонніх угод та інших документів, спрямованих на виконання Угоди, виникає необхідність у формуванні стрункої системи інформування громадян про морально-правові аспекти взаємодії ЄС і України.

Зазначимо, що курс на розбудову демократичного суспільства і правової держави на основі стандартів ЄС ще не є гарантією реального втілення проголошених цілей. Існують об'єктивні та суб'єктивні фактори, які ускладнюють рух України в Європу. Головна вада – це ментальні травми, які були набуті протягом тривалого бездержавного існування. У підсумку маємо державний механізм, далекий від досконалості та європейських стандартів. Разом з тим, вирішення завдань розвитку національної державності, побудова цивілізованого суспільства, національне й духовне відродження України

неможливі без опори на сформовані впродовж століть ціннісні пріоритети нашого народу, завдяки яким він зберіг свою ідентичність, зміг протистояти політиці денаціоналізації в умовах чужоземного поневолення і розвинути свою національну культуру – одну з найдавніших в Європі, посісти гідне місце у світовій співдружності народів.

Сьогодні ми є свідками того, що Україна, як й інші країни, занурюються у тривалу кризу, яка носить системний і катастрофічний характер. З початку російсько-української війни у лютому 2014 р. українське суспільство перебуває в стані надзвичайності, або «emergency» – призупинення налагоджених політичних, соціальних і культурних порядків, тимчасового скасування раніше чинних морально-правових правил. Крайнім проявом «emergency» стало введення 24 лютого 2022 р. на всій території України воєнного стану як необхідної організаційної контрвідповіді на повномасштабне вторгнення Росії [19]. Для України ця війна – не лише необхідний і справедливий захист територіальної цілісності держави та її незалежності. Йдеться про саме існування української національної спільноти та її права на самовизначення.

Водночас екзистенційно національний і глобально світоглядний виміри російсько-української війни перетинаються та взаємодоповнюються. Глобальне значення цієї війни полягає у зіткненні двох світоглядів і політик щодо майбутнього глобального світопорядку: чи буде він будуватись згідно з універсальними моральними правилами та нормами міжнародного права чи на основі права сили з ризиками занурити світ у хаос ескалації неконтрольованого насильства та руйнування. У світі, де геополітична турбулентність посилює напругу між державами, а демократичні цінності стикаються з серйозними випробуваннями, рівень морально-правової культури

стає критично важливим для забезпечення стабільності, суверенітету та сталого розвитку держави.

Отже, правову систему сучасної України можна охарактеризувати як фрагментарно глобалізовану, що зумовлено загалом перехідним (транзитивним) станом, в якому перебувають суспільство та держава, котрі є визначальними суб'єктами у формуванні траєкторії її розвитку [6, с. 184–192]. Основний виклик для України зумовлений сучасними глобалізаційно-інформаційними процесами, її курсом на трансформацію, модернізацію та євроінтеграцію суспільства, російсько-українською війною.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Глобалізація як об'єктивний процес всесвітньої інтеграції впливає на широкий спектр суспільних відносин: політику, економіку, соціальну структуру, управління, культуру та духовну сферу, в тому числі й на розвиток моральних і правових норм у різних частинах світу. З огляду на особливості функціонування і взаємодії моралі й права в сучасному суспільстві морально-правову культуру неможливо розглядати у відриві від глобалізаційних змін, які зумовлюють конвергенцію правових норм та моральних цінностей й ідеалів. Це приводить до зближення правових систем, відкриття нових обріїв та морально-правових перспектив, викликаючи одночасно зіткнення культурних норм і цінностей та породжуючи в суспільній свідомості низку морально-правових дисонансів, які зумовлені різновекторними світоглядними тенденціями.

Трансформація морально-правової культури в сучасному світі є складним процесом, що вимагає балансу між традиційними цінностями та новими викликами. У світі, що швидко змінюється, зміни в морально-правових уявленнях і нормах можуть бути як позитивними, так і негативними. Для забезпечення гармонійного співіснування націй і культур необхідно розвивати правові й моральні норми, що враховують сучасні виклики і

тенденції. Однак, цей процес також виявляє культурні розбіжності та потенційні конфлікти.

Сьогодні українське суспільство переживає глибинний трансформаційний процес, який зачіпає моральні цінності та правові норми. Морально-правова культура українців зазнає певних змін у процесі сприйняття ними універсальних цінностей ЄС як ідейної засади європейської інтеграції. Загалом правова система України на сучасному етапі історії характеризується як фрагментарно глобалізована, що зумовлено перехідним (транзитивним) станом, в якому перебувають суспільство та держава, котрі є визначальними суб'єктами у формуванні траєкторії її розвитку. Тому все з більшою гостротою постає проблема відродження культури та духовності, що базуються на формуванні потужної системи правових норм і глибинних морально-етичних цінностей.

Перспективи подальших наукових досліджень передбачають поглиблений соціально-філософський аналіз сутності універсальних цінностей ЄС та їх практичної реалізації в Україні, морально-правових аспектів адаптації досвіду здійснення європейськими державами політики у сфері морально-правового виховання населення. Важливими також є дослідження нормативних засад налагодження ефективної співпраці держави й інститутів громадянського суспільства в частині реалізації заходів, спрямованих на моральне оздоровлення суспільства, визначення культурно-орієнтаційних засад соціалізації та досягнення якісних змін у формуванні правової культури і свідомості українців.

Список використаних джерел:

1. Бірюкова Аліна. Трансформація національної правової системи в умовах глобалізації. *Теорія держави і права*. 2018. № 5. С.198–202.

2. Бровко Н. І. Аналіз феномену правосвідомості людини у філософсько-правовій думці. *Підприємництво, господарство і право. Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. №1. С. 73–82.
3. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Віртуальні комунікації: роль і місце у сучасному світі. *Правова інформатика*. № 2 (46). 2015. С. 9–16;
4. Дзьобань О. П., Соснін О. В. Віртуальна реальність суспільства постмодерну як соціокультурне тло соціалізації «людини інформаційної». *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Збірник наукових праць*. 2017. Випуск 69 (1). С. 69–76.
5. Договір про Європейський Союз. Офіційний інтернет-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text (дата звернення: 01.07.2025).
6. Драпогуз В. П. Транзитне суспільство як тип трансформації соціуму. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 97. С. 184–192.
7. Жебровська К. А. Правові цінності у взаємодії правових систем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2017. 20 с.
8. Конституція України (чинна з 1996 р. з наст. змінами). Офіційний портал Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 01.07.2025).
9. Клімова Г. П. Правове інформування українських громадян засобами масової комунікації. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2013. №1(15). С. 198–206.
10. Максимов С. І. Ідея правової держави в контексті становлення та розвитку європейської правової культури. *Проблеми філософії права*. 2008–2009. Т. VI-VII. С. 102–111. URL:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13644/12-Maksymov.pdf?sequence=1> (дата звернення: 30.06.2025).

11. Павко А. Феномен правової культури. Електронне видання газети «Голос України» від 07.06.2019 р. URL: <http://www.golos.com.ua/article/317973> (дата звернення: 01.07.2025).

12. Петришин О. В., Кагановська Т. Є., Передерій О. С. Трансформація в Україні правової культури суспільства під впливом процесів європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 89–107.

13. Правова соціалізація. Довідкова інформація. Інтернет-ресурс «Ligazakon». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS001517> (дата звернення: 01.07.2025).

14. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток / В. С. Журавський, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко; за заг. ред. В. С. Журавського. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 296 с.

15. Радутний О. Е. На порозі маніфесту нової моралі та права (штучний інтелект, цифрова людина та глобальний перерозподіл). *Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 22 травня 2020 р. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого*. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. С. 360–365.

16. Сидоренко О. О. Правова система України в контексті глобалізації [Електронний ресурс]. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_6 (дата звернення: 01.08.2025).

17. Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 22 травня 2020 р. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 506 с. .

18. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / [О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.]; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.

19. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

20. Хомишин І. Ю. Роль правової культури у забезпеченні порядку у суспільстві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки»*. 2014. № №810. С. 105–109.

21. Якими були успіхи євроінтеграції у вашому регіоні за останні два роки?: аналітичний коментар центру «Нова Європа». 2021. URL: <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/NYETS-regiony-final.pdf> (дата звернення: 25.06.2025).

22. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія. Харків : Право, 2013. 760 с.

23. Danilyan O., Dzoban O. The problem of correlation between information rights and information freedom of man in the contemporary world. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2018. №1 (36). С. 8–19.

24. Legal Cultures in Transition – The Impact of EU Integration. CHR Michelsen institute. URL: <https://www.cmi.no/projects/1118-legal-cultures-in-transition-the-impact-of-eu> (дата звернення: 25.06.2025).

25. Legal Traditions of the World, Second Edition. By H. Patrick Glenn. New York, Oxford : Oxford University Press, 2004. P. 432. URL: <https://www.esade.edu/itemsweb/research/ipdp/legal-traditions.pdf> (дата звернення: 11.06.2025).

26. Yakoviyk Ivan V., Shestopal Sergey S., Baranov Pavel P., Blokhina Natalia A. State sovereignty and sovereign rights: EU and national sovereignty. *Opcion*. 2018. Vol. 34 Num. 87–2. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/30427/31477> (дата звернення: 30.06.2025).